

# SPIS TREŚCI

|                           |    |
|---------------------------|----|
| <b>Wprowadzenie</b> ..... | 17 |
|---------------------------|----|

## **Rozdział 1**

### **Starzenie się ludności Polski i zmiany struktury populacji**

|                                            |    |
|--------------------------------------------|----|
| <b>ludzi starych</b> .....                 | 27 |
| Zmiany w strukturze wieku ludności .....   | 28 |
| Zmiany w sferze rozrodczości .....         | 42 |
| Zmiany w sferze umieralności .....         | 45 |
| Dalsze trwanie życia .....                 | 49 |
| Migracje .....                             | 52 |
| Zmiany cech populacji osób starszych ..... | 54 |
| Poziom wykształcenia .....                 | 54 |
| Stan cywilny .....                         | 56 |
| Sytuacja materialna .....                  | 58 |
| Aktywność zawodowa .....                   | 64 |
| Podsumowanie .....                         | 66 |

## **Rozdział 2**

### **Polityka społeczna wobec starzenia się ludności**

|                                                                         |    |
|-------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>– konceptualizacja pojęć, ramy teoretyczne i aksjologiczne</b> ..... | 67 |
| Konceptualizacja kluczowych pojęć .....                                 | 68 |
| Polityka publiczna, polityka społeczna, polityka socjalna               |    |
| – relacje między pojęciami .....                                        | 68 |
| Polityka społeczna wobec starzenia się ludności i pojęcia               |    |
| powiązane .....                                                         | 74 |
| Polityka społeczna wobec starzenia się ludności .....                   | 76 |
| Polityka społeczna wobec starości .....                                 | 82 |
| Polityka społeczna wobec ludzi starych .....                            | 84 |
| Polityka aktywnego starzenia się .....                                  | 87 |
| Polityka senioralna .....                                               | 91 |

|                                                                                         |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Ramy teoretyczne analizy polityki społecznej<br>wobec starzenia się ludności .....      | 93  |
| Ramy aksjologiczne analizy polityki społecznej<br>wobec starzenia się ludności .....    | 101 |
| Skutki starzenia się ludności .....                                                     | 109 |
| Czynniki różnicujące skutki zmian w strukturze wieku ludności .....                     | 110 |
| Podejście „apokaliptyczne” – demograficzne starzenie się<br>jako problem .....          | 114 |
| Podejście „optymistyczne” – demograficzne starzenie się<br>jako wyzwanie .....          | 117 |
| Polityka społeczna wobec starzenia się ludności<br>– propozycja operacjonalizacji ..... | 120 |

### **Rozdział 3**

#### **Polityka społeczna wobec starzenia się ludności w latach 1971–1989**

|                                                                               |     |
|-------------------------------------------------------------------------------|-----|
| (od wydarzeń grudniowych do wyborów czerwcowych) .....                        | 129 |
| Kalendarium spraw społecznych .....                                           | 129 |
| Sytuacja ludnościowa, społeczna i gospodarcza – wybrane zagadnienia ..        | 147 |
| Sytuacja ludnościowa .....                                                    | 147 |
| Nastroje społeczne i kluczowe wydarzenia polityczne .....                     | 149 |
| Sytuacja gospodarcza .....                                                    | 153 |
| Zaspokajanie potrzeb społecznych .....                                        | 155 |
| Polityka na rzecz dzieci i rodzin .....                                       | 163 |
| Świadczenia finansowe związane z ciążą i urodzeniem dziecka .....             | 163 |
| Zasiłki rodzinne i powiązane z nimi świadczenia .....                         | 166 |
| Urlopy macierzyńskie i wychowawcze .....                                      | 170 |
| Inne świadczenia wspierające rodziny z dziećmi<br>i młode małżeństwa .....    | 173 |
| System podatkowy .....                                                        | 175 |
| Ochrona zdrowia dzieci i matek .....                                          | 176 |
| Usługi instytucji opiekuńczo-wychowawczych .....                              | 177 |
| Rozwiązania ułatwiające godzenie ról rodzicielskich<br>z pracą zawodową ..... | 179 |
| Polityka społeczna wobec osób starszych .....                                 | 181 |
| Polityka emerytalno-rentowa .....                                             | 181 |
| Usługi socjalne dla osób starszych .....                                      | 190 |
| Polityka migracyjna .....                                                     | 192 |
| Starzenie się ludności jako przedmiot debaty publicznej w latach 70. i 80.    | 196 |
| Podsumowanie .....                                                            | 211 |

**Rozdział 4****Polityka społeczna wobec starzenia się ludności**

|                                                                          |     |
|--------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>– w okresie od wyborów czerwcowych 1989 roku do 2013 roku</b> .....   | 214 |
| Kalendarium spraw społecznych .....                                      | 214 |
| Sytuacja ludnościowa, społeczna i gospodarcza – wybrane zagadnienia. . . | 225 |
| Sytuacja ludnościowa .....                                               | 225 |
| Sytuacja społeczna i nastroje społeczne .....                            | 227 |
| Sytuacja gospodarcza .....                                               | 232 |
| Zaspokajanie potrzeb społecznych .....                                   | 239 |
| Polityka społeczna na rzecz dzieci i rodzin .....                        | 245 |
| Zasiłki i urlopy związane z urodzeniem dziecka .....                     | 247 |
| Świadczenia finansowe związane z wychowaniem dziecka                     |     |
| i urlop wychowawczy .....                                                | 250 |
| System podatkowy .....                                                   | 257 |
| Ochrona zdrowia dzieci i matek .....                                     | 260 |
| Usługi instytucji opiekuńczo-wychowawczych .....                         | 263 |
| Polityka społeczna wobec osób starszych .....                            | 266 |
| Ochrona prawna w wieku przedemerytalnym .....                            | 266 |
| Polityka emerytalno-rentowa .....                                        | 267 |
| Usługi opiekuńcze .....                                                  | 286 |
| Polityka migracyjna .....                                                | 288 |
| Starzenie się ludności jako temat w debacie publicznej .....             | 291 |
| Podsumowanie .....                                                       | 321 |

**Rozdział 5****Polityka senioralna w polskiej agendzie politycznej**

|                                                                           |     |
|---------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>2. dekady XXI wieku</b> .....                                          | 324 |
| Przedmiot analizy, zastosowane metody badawcze .....                      | 325 |
| Problemy publiczne, na jakie odpowiada polityka senioralna .....          | 326 |
| Polityka senioralna w centralnej i regionalnej agendzie politycznej ..... | 330 |
| Poziom centralny .....                                                    | 330 |
| Poziom regionalny .....                                                   | 337 |
| Analiza trzech strumieni .....                                            | 345 |
| Strumień problemów .....                                                  | 346 |
| Strumień rozwiązań .....                                                  | 350 |
| Strumień rywalizacji politycznej (polityczny) .....                       | 352 |
| Podsumowanie .....                                                        | 357 |

**Rozdział 6****Polityka społeczna w Polsce wobec powojennego**

|                                                                      |     |
|----------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>wyżu demograficznego</b> .....                                    | 359 |
| Wprowadzenie .....                                                   | 359 |
| Formowanie się powojennego wyżu demograficznego .....                | 363 |
| Wczesne dzieciństwo – lata 1948–1960 .....                           | 367 |
| Charakterystyka roczników wyżowych w analizowanym okresie .....      | 367 |
| Polityka społeczna wobec fazy wczesnego dzieciństwa .....            | 368 |
| Regulacje prawne statusu dziecka i rodziny .....                     | 369 |
| Świadczenia rodzinne .....                                           | 370 |
| Opieka nad matką i dzieckiem .....                                   | 370 |
| Żłobki i przedszkola .....                                           | 373 |
| Mieszkania .....                                                     | 375 |
| Późne dzieciństwo i adolescencja – lata 1961–1971 .....              | 378 |
| Charakterystyka roczników wyżowych w analizowanym okresie .....      | 378 |
| Polityka społeczna wobec fazy późnego dzieciństwa i adolescencji ... | 379 |
| Regulacje prawne statusu matki i dziecka .....                       | 380 |
| Świadczenia rodzinne .....                                           | 381 |
| Zdrowie dzieci i młodzieży .....                                     | 382 |
| Oświata (na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym) .....           | 383 |
| Mieszkania .....                                                     | 388 |
| Wypoczynek i czas wolny .....                                        | 390 |
| Wczesna dojrzałość – lata 1972–1993 .....                            | 393 |
| Charakterystyka roczników wyżowych w analizowanym okresie .....      | 393 |
| Polityka społeczna wobec fazy wczesnej dojrzałości .....             | 399 |
| Praca .....                                                          | 399 |
| Szkolnictwo wyższe .....                                             | 402 |
| Mieszkania .....                                                     | 405 |
| Wsparcie rodzin i macierzyństwa .....                                | 408 |
| Zdrowie .....                                                        | 410 |
| Wypoczynek i czas wolny .....                                        | 413 |
| Późna dojrzałość – lata 1994–2013 .....                              | 415 |
| Charakterystyka roczników wyżowych w analizowanym okresie .....      | 415 |
| Polityka społeczna wobec fazy późnej dojrzałości .....               | 417 |
| Praca .....                                                          | 417 |
| Polityka emerytalno-rentowa .....                                    | 421 |
| Zdrowie .....                                                        | 424 |
| Podsumowanie .....                                                   | 428 |

|                                       |     |
|---------------------------------------|-----|
| <b>Zakończenie</b> .....              | 433 |
| <b>Literatura wykorzystana</b> .....  | 451 |
| <b>Spis tabel</b> .....               | 463 |
| <b>Spis wykresów i rysunków</b> ..... | 467 |
| <b>Summary</b> .....                  | 471 |

|                                                                                                           |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Introduction</b> .....                                                                                 | 17 |
| <b>Chapter 1</b> .....                                                                                    | 27 |
| The spring of the Polish population and changes in old people population structure .....                  | 27 |
| Changes in age structure of the population .....                                                          | 28 |
| Changes in fertility .....                                                                                | 42 |
| Changes in mortality .....                                                                                | 45 |
| Life expectancy .....                                                                                     | 48 |
| Migrations .....                                                                                          | 52 |
| Changes in elderly people population characteristics .....                                                | 54 |
| Educational level .....                                                                                   | 54 |
| Marital status .....                                                                                      | 56 |
| Economic status .....                                                                                     | 58 |
| Labour market status .....                                                                                | 60 |
| <b>Conclusion</b> .....                                                                                   | 60 |
| <b>Chapter 2</b> .....                                                                                    | 67 |
| Social policy towards population ageing from conceptual model theoretical and axiological framework ..... | 67 |
| Conceptualization of key terms .....                                                                      | 68 |
| Public policy, social policy, welfare policy .....                                                        | 68 |
| Relationship between concepts .....                                                                       | 68 |
| Social policy towards population ageing at the old age stage .....                                        | 74 |
| Social policy towards population ageing .....                                                             | 76 |
| Social policy towards the old age .....                                                                   | 82 |
| Social policy towards old people .....                                                                    | 84 |
| Active ageing policy .....                                                                                | 87 |
| Senior citizen policy .....                                                                               | 91 |